

DE KLOOF

Jan Terlouw

De kloof

Lemniscaat Rotterdam

Negentiende druk, 2010

Omslagfoto © Getty Images / Enzo D.

© Lemniscaat b.v., Rotterdam, 1983, 2010

ISBN 978 90 477 0313 6

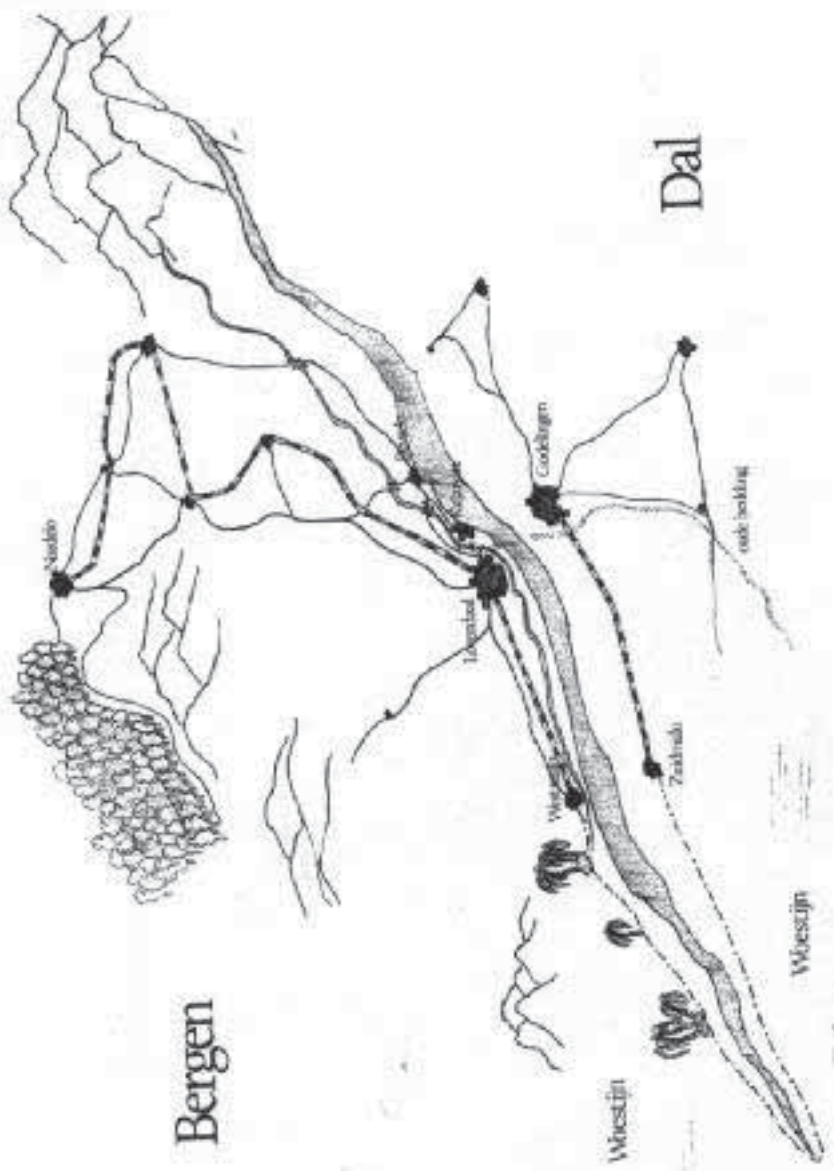
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Druk en bindwerk: HooibergHaasbeek, Meppel

Dit boek is gedrukt op milieuvriendelijk, chloorvrij gebleekt en verouderingsbestendig papier en geproduceerd in de Benelux, waardoor onnodig milieuverontreinigend transport is vermeden.

Inhoud

1	Schriften en kranteknipsels	7
2	Oude mensen moeten	12
3	Bergen en Dal	22
4	Op reis door het zand	30
5	Dal	41
6	De ouders van Doeve Bouwmeester	51
7	Het ravijn	61
8	Kwijt	73
9	Een heer met invloed	87
10	Domen Compagne	100
11	De EBEV	119
12	Vlugge vingers	129
13	Lovendaal bij nacht	145
14	Het koetshuis	158
15	Een geschiedenis	173
16	Barbara	188
17	Grootmoeder	202

Bergen

Dal

Stadino

Laptsch

Goshlygin

oak beekling

Wier

Zakvahl

Woeszjin

Woeszjin

I Schriften en kranteknipsels

Dit verhaal gaat over de vreemde gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden in een land ver van hier, het land Bergen. Veel dingen in dat land zijn anders dan bij ons, veel ook hetzelfde. Anders is dat nog niet veel mensen telefoon hebben, of een auto. De meeste mensen gaan naar het postkantoor om op te bellen en ze rijden veel met rijuigen, want dat is goedkoper en daar houden ze van. Een rijuig met een levend, hinnikend paard ervoor is ook iets heel moois. Vliegtuigen hebben ze helemaal niet, maar vliegers oplaten doen ze wel en ze zijn goed in het fokken van kamelen.

De belangrijkste dingen zijn in Bergen hetzelfde als bij ons: de gevoelens, de manier waarop de mensen met elkaar omgaan, vriendschap en zelfzucht, geven en nemen, liefhebben en ruzie maken.

In Bergen woonde een jongen met een ongebruikelijke naam. Ginder heette hij. Ginder had een grootmoeder met wie hij het erg goed kon vinden. Grootmoeder speelt een belangrijke rol in het verhaal, hoewel ze toch al in het begin van het boek sterft.

Grootmoeder was een bijzondere vrouw. Ze zei de dingen recht voor z'n raap. Ze wond nergens doekjes om. Ze draaide niet om de dingen heen. Ze vond nooit dat Ginder ergens te jong voor was, wat bijna alle andere volwassenen steeds *wel* vonden. 'Je kunt wel ergens te dom voor zijn, maar niet te jong,' zei ze en dan begon ze bijvoorbeeld een gesprek over de dood. Daar had ze het nogal eens over. Heel wat keren had ze tegen Ginder gezegd: 'Jonge mens'n kunn'n sterv'n, oude mens'n moet'n sterv'n.' Alle ennen sprak ze uit. Dat had ze overgehouden van het platteland, waar ze was geboren als dochter van een klein boertje. Lang was ze niet op de boerderij gebleven. Ze was namelijk snoeiïntelligent. Ze had in de stad een betrekking gezocht als dienstbode. Op haar zolderkamertje, in de kou, zat ze 's avonds te

leren. Eerst voor het staatsexamen gymnasium. Toen ze dat zonder problemen had gehaald ging ze techniek studeren.

Het kwam in Bergen weinig voor dat meisjes studeerden. En *als* ze het al deden, dan rechten of een taal, of ze werden verpleegster of onderwijzeres. Een vrouwelijke student in een technisch vak, dat was ongehoord, dat was haast ongepast. Grootmoeder trok zich daar niets van aan. Ze werd de eerste vrouw in Bergen die ooit ingenieur is geworden. Over die jaren sprak ze bijna nooit. ‘Dat gezeur van ouwe mensen,’ zei ze, ‘wat kan jullie dat nou schelen.’ Ze was laat getrouwd met een man die veel ouder was dan zij en ze hadden één kind gekregen, een dochter. Dat was dus Ginders moeder. Haar man was al zo lang dood dat Ginder hem nooit had gekend. Na de dood van haar man trok ze bij haar schoonzoon en dochter in. Ze hadden toch een kamer over en grootmoeder was iemand die zich niet met de zaken van anderen bemoeide, zelfs niet met die van haar dochter.

Hun huis staat in een rustige laan van Lovendaal, de grootste stad van Bergen. Een jaar of tien geleden zijn Ginders ouders gescheiden. Zijn vader is vertrokken. Grootmoeder is natuurlijk in het huis van haar dochter blijven wonen. En dus weet Ginder niet beter: grootmoeder hoort erbij.

Twee jaar geleden, toen hij veertien was, had hij een belangrijk gesprek met grootmoeder gehad. ‘Ga daar eens even zitten, jong,’ had ze gezegd en daarna had ze zo lang naar de bloemetjes op het behang zitten staren dat hij begreep dat ze iets van groot gewicht had te vertellen. Zoiets als waar kinderen vandaan komen, had hij grinnikend gedacht (grootmoeder praatte zolang hij zich kon heugen vrijuit over seks met hem, heel anders dan zijn moeder). Als hij eraan terugdenkt ziet hij haar nog zitten, het vertrouwde beeld, grootmoeder in haar stoel met de versleten leuning, een beetje in elkaar sinds ze last van haar rug had gekregen. Hij ziet nog de duizenden rimpeltjes in haar vriendelijke en tegelijk strenge gezicht. Hij ziet nog de eenvoudig gemeubileerde kamer, een tafel met vier rechte stoelen eromheen, haar

rieten stoel met een leren stoeltje ertegenover, waar hij altijd zat als hij bij haar kwam, een bed, een bureau, een plank met boeken, een thee-meubeltje, dat was alles.

Hij had rustig gewacht tot ze haar mond zou opendoen.

‘Je weet het jong,’ zei ze na verloop van tijd, ‘jonge mensen kunnen sterven...’

‘Oude mensen moeten sterven,’ vulde hij aan. ‘Zo is ’t maar net.’

Hij had haar aangekeken. Ze zag er niet slecht uit. Haar ogen stonden helder en haar gezicht zag niet zo intens bleek, zoals soms ’s avonds laat, als ze erg moe was. Ze kon ook nog goed horen en redelijk zien en ze wandelde iedere dag ten minste een half uur.

Niet direct in de looppas, maar ook niet voetje voor voetje, zoals andere heel oude mensen in hun buurt.

‘Voelt u zich goed?’

‘Ik voel me best, maar ik moet je iets zeggen.’ Ginder wachtte af.

‘Ik ben nog niet van plan eruit te stappen, maar oude mensen als ik kunnen ineens weg zijn. En als mij dat overkomt, wil ik dat er iemand is die iets weet. Ik heb er lang over gedacht of ik het je moeder zou zeggen, maar ik heb uiteindelijk mijn keus toch op jou laten vallen. Je bent nu bijna een man. Je zult de komende jaren een hoofd groter worden, misschien wel twee hoofden. Je grootvader was in zijn tijd ook een lange man en je vader mag er ook wezen.’

Ze wachtte even, alsof ze dacht dat Ginder iets zou willen vragen. Maar hij zei niks.

‘Je weet dat ik veel van je moeder hou,’ ging grootmoeder verder. ‘Ze is een goed mens, maar ze is niet flink genoeg. Ze is te zenuwachtig. Ze is te gauw ongerust. Ze is te gauw overstuurd. Dat heeft ze van je grootvader. Dat was ook zo’n zenuwpees. Je hebt ’m nooit gekend, hè? Nee, je hebt hem nooit gekend. Hij was al weg voor je moeder trouwde. Zelfs Birgit heeft hem nooit gekend, en die is hoeveel jaar ouder dan jij?’

‘Tien jaar.’

Nu nog herinnert hij zich dat hij op dat moment voor het eerst dacht dat grootmoeder langdradig werd, zoals hij al zo lang van andere oude mensen gewend was. Maar misschien kwam dat ook doordat hij zo nieuwsgierig was naar wat ze had te vertellen.

‘Ginder, jong, ik heb een geheim.’

Een verrassende opmerking, maar hij had altijd al gedacht dat grootmoeder veel had meegemaakt in haar leven, veel meer dan ze vertelde. Ze sprak weinig over vroeger. Als Birgit of hij het gesprek erop brachten, keek ze een beetje wazig voor zich uit en bewoog haar hoofd op een manier dat je niet kon zeggen of het nee-schudden of ja-knikken was. Een soort rondjes maakte ze.

Ginder ging op het puntje van zijn stoel zitten. Nu zou hij iets over grootmoeders verleden te weten komen. Maar nee.

‘Ik ga je dat geheim niet vertellen. Ik heb er in de loop van mijn leven iets over opgeschreven. Stukjes dagboek zal ik maar zeggen. Ik heb papieren bewaard die ermee te maken hebben. Krant artikelen en zo.’ Krant artikelen? Had grootmoeder iets te maken gehad met dingen die in de krant staan? En toch had ze daar nooit over gepraat?

Ginder kon het nu haast niet meer harden van nieuwsgierigheid. ‘Vertel er alstublieft iets over, grootmoeder.’

‘Nee, nee, dat doe ik niet. Maar ik wil mijn geheimen ook niet met me meenemen in het graf. Het kan belangrijk zijn dat iemand er weet van heeft. En daarom moet je nu even goed opletten, m’n jong.’

Ze haalde een sleutelbos te voorschijn en liep naar haar bureau. Ze deed de bovenste la van het slot en schoof hem open.

‘Kijk eens even.’

Ginder kwam naast haar staan. In de la lagen een paar schriften en een stapeltje papieren.

‘Hier gaat het om.’ Ze schoof de la weer dicht en sloot hem af. ‘Als ik er niet meer ben, dan moet jij die papieren bekijken. Je zult dan een aantal dingen begrijpen waar je nu geen weet van hebt. En denk niet te slecht over je oude grootmoeder. Ik ben in m’n jeugd wel eens zwak

geweest, maar ik heb altijd geprobeerd te doen wat het beste was. En *wat* nou precies het beste is, daar denk je later soms anders over.’

‘Wilt u me niet nu vast een paar dingen vertellen?’

‘Nee, m’n jong, dat wil ik niet. Ik heb zo lang gezweven, ik blijf dat doen. Als je alles hebt gelezen en zelf hebt ervaren hoe mensen zijn, begrijp je misschien waarom.’

Met haar twee gerimpelde handen pakte ze zijn sterke, jonge hand. ‘Ik vertrouw je,’ zei ze. ‘En dat je grootmoeder veel van je houdt, zal ook geen nieuwtje voor je zijn.’

2 Oude mensen moeten

Het is mooi, vast weer. Iedere dag staat de zon hoog aan de hemel, want het is zomer en warmer dan het in jaren is geweest. Dat komt goed uit. Ginder heeft hard gewerkt, want hij moest eindexamen doen voor de middelbare school. In Bergen doe je dat op je zestiende, als je tenminste nooit bent blijven zitten. Dat is Ginder niet, want hij heeft een bloedserieuze aard en dom is hij ook niet. Het eindexamen heeft hij gemakkelijk gehaald, al maakte hij zich natuurlijk duizend zorgen. Hij heeft van zijn moeder een prachtig cadeau gekregen, namelijk een horloge. Weinig jongens in Bergen hebben een horloge, het is een kostbaar bezit.

Ieder jaar gaat de eindexamenklas er tien dagen op uit, onder leiding van meneer Den Beste. Althans, de jongens. Ook dit jaar protesteren de meisjes heftig dat ze niet mee mogen. Dat is ook belachelijk, en het zal wel eens veranderen, maar ook dit jaar weer zegt de meerderheid van de leraren en van de ouders *nee*.

Hoe dan ook, het mooie weer kunnen ze goed gebruiken. Naar het noorden van het land gaan ze, waar de bossen woest zijn, waar zelfs nog wolven zijn en naar men zegt ook nog een enkele beer. De leerlingen kijken jaren naar dat kamp uit. Ze gaan met rugzakken en kleine tenten op de rug en meneer Den Beste heeft zelfs een geweer bij zich. Dat is om af en toe een konijn te schieten, zeggen de jongens die vorig jaar ook mee zijn gegaan, ter afwisseling van de gerookte worsten, de gedroogde ham, de zoute bonen en de potten inmaak die ze meesjouwen. Maar Ginder begrijpt best dat het voor de veiligheid is. Volgens de verhalen is meneer Den Beste een reuzejager, maar misschien zit daar wat overdrijving bij. Hij is in elk geval een fantastisch fijne leraar, al geeft hij wiskunde, waar veel leerlingen een hekel aan hebben. Het is in Bergen uitzondering als een leraar het nodig vindt dat er buiten

school door de leerlingen iets gezamenlijks wordt gedaan, ook als hij het nuttig vindt om samen de natuur te bestuderen. Als het aan meneer Den Beste lag gingen de meisjes ook mee, maar hij heeft het niet alleen voor het zeggen.

Ginder heeft gespaard en vorige zomer heeft hij een baantje gehad waar nog wat geld van is overgebleven. Moeder en grootmoeder helpen een beetje en de school legt er ook wat bij voor de reis. Zo knoopt hij de touwtjes aan elkaar. Dit kamp kost veel, vooral omdat ze anderhalve dag per trein moeten reizen. In de bossen leven ze sober, dat is niet duur. Tien dagen zal hij al met al weg zijn, zo lang is het niet, maar vanwege het avontuurlijke van de tocht lijkt het een hele tijd. Daarom neemt hij omstandig afscheid van zijn moeder en grootmoeder en hij gaat zelfs bij Birgit langs, die met haar man ook in Lovendaal woont. Ze hebben een heerlijke week. Meneer Den Beste brengt hen naar een gebied waar bijna nooit iemand komt, en op initiatief van hun leraar gaan ze daar een plattegrond van maken. Meneer Den Beste is al jaren bezig een boek over dat deel van het land te schrijven en daarin zullen heel wat wetenswaardigheden komen die leerlingen voor hem hebben verzameld. Ze brengen de wildpaadjes die ze vinden in kaart, ze beschrijven bijzonder grote of vreemd gevormde bomen, ze geven de heuvels en de beekjes aan.

's Avonds stoken ze een houtvuur op een veilige open plek. Ze leren elkaar koken. Twee jongens hebben een gitaar bij zich. Ze kennen een massa liedjes, die iedereen algauw kan meezingen. Soms moet de wildheid eruit. Hoe meneer Den Beste ook predikt dat er meer is te zeggen voor het lam dan voor de leeuw, hoe hij ook wijst op de sereniteit van het landschap in de ondergaande zon, ze storten zich op elkaar, ze vechten, ze gooien met water, ze slingeren aan takken, ze scheuren hun kleren.

Het jagen van meneer Den Beste stelt inderdaad niet veel voor. Ginder heeft sterk de indruk dat hij helemaal niet probeert om raak te schieten, maar dat kan verbeelding zijn.

Als ze moe zijn en laat in de avond met schorre stemmen nog wat praten bij het stervende vuur, dan hebben ze het er vaak over wat ze zullen gaan doen, nu ze van school zijn. Een belangrijke beslissing. Ginder weet het nog niet. Zijn hele familie vindt dat hij moet gaan studeren aan de technische hogeschool van Lovendaal. Hij heeft er beslist aanleg voor. Maar in Ginders hart is het ware vuur daarvoor tot nu toe niet ontbrand. Hij weet het gewoon nog niet en trouwens, er is nog wel even tijd om erover te denken.

Ze zijn bruinverbrand en aan een flinke wasbeurt toe als ze na een week zwerven weer aankomen in Nordelo, het noordelijkste stadje waar de trein komt. Daar ligt een telegram voor Ginder, van zijn moeder.

‘Grootmoeder ernstig ziek, kom zo spoedig mogelijk thuis,’ staat er.

Hij dacht het al toen hij het telegram zag.

Hij laat het meneer Den Beste zien. Die legt even zijn hand op Ginders schouder.

‘Ellendig voor je,’ zegt hij. ‘Wonen jullie dicht bij een postkantoor?’

‘Om op te bellen, bedoelt u? Nee, dat is vrij ver. Ik zal telegraferen met welke trein ik thuis kom.’

Ze stappen in de trein. De andere leerlingen zijn koest, ze praten zachtjes, ze begrijpen heel goed dat Ginder bang is dat zijn grootmoeder al is overleden. Een uur houden ze dat vol. Dan beginnen ze het te vergeten. Af en toe klinkt er weer een luide lach en iemand gooit water in de nek van zijn buurman. Ginder zegt niks. Hij staart uit het raampje en denkt aan grootmoeder. En hoe hij zichzelf daar ook om verafschuwt, hij denkt ook geregeld aan de la in haar bureau.

Zijn moeder is aan het station om hem af te halen. Ginder omhelst haar en vraagt:

‘Hoe erg is het?’

‘Twee dagen nadat je was vertrokken, kreeg ze een hartaanval. Het zag er meteen heel ernstig uit. Ze is eigenlijk nauwelijks meer bij kennis geweest. Ik heb natuurlijk direct geprobeerd je te bereiken. Ik kreeg

geen antwoord, dus je was al weg uit Nordelo toen mijn telegram kwam.’

‘Hoe is het nu?’

‘De dokter deed meteen al heel somber. Ze is naar het ziekenhuis in de...’

‘Moeder, alsjeblieft! Is ze dood?’

‘Ja, Ginder, na anderhalve dag is ze overleden. O jongen, ik vind het zo erg dat je er niet bij was. Vooral eergisteren, toen we haar begraven hebben. Ik heb je zo gemist.’

‘Ze is al begraven,’ zegt Ginder zacht. Hij had er zich op voorbereid dat ze dood zou zijn, maar al begraven, dat was niet bij hem opgekomen. Jonge mensen kunnen sterven, oude mensen moeten sterven. Hij slikt een paar keer zo hard hij kan, want er zit een rare prop in zijn keel.

Moeder steekt haar arm door de zijne. Ginder geeft een soort halve zwaai naar de jongens en meneer Den Beste. Ze hebben het begrepen. Terwijl de anderen nog napraten en met hun plunjezakken en rugzakken in de weer zijn, lopen Ginder en zijn moeder samen het station uit. ‘Zijn Birgit en Jonathan er nog?’

‘Nee, ze zijn tot gisteren gebleven. Ik heb erg veel aan hen gehad.’ Ze vertelt over de begrafenis. Er zijn een boel mensen geweest. Veel van hen had ik nooit eerder gezien. De laatste jaren was het kringetje om grootmoeder klein geworden, maar vroeger kende ze veel mensen. Die zijn komen opdagen om afscheid te nemen.

Als ze thuis zijn, gaat Ginder meteen naar grootmoeders kamer. Het ziet er opgeruimd uit. Zonder grootmoeder is het leeg, erg leeg. Het lijkt wel of de kamer groter is dan vroeger, holler, kaler. Ginder gaat in grootmoeders stoel zitten. Van hieruit heeft zij de kamer dus altijd gezien. Hij denkt erover na hoe hij de sleutel van het bureau te pakken moet krijgen. Gewoon aan zijn moeder vragen? Dat doet hij liever niet. Hij vindt het pijnlijk dat grootmoeder haar geheimen aan *hem* heeft nagelaten en niet aan haar dochter.

Hij zal eerst maar eens rondkijken, hier of daar zal die sleutelbos wel liggen.

Hij staat op en loopt naar het bureau toe. Onwillekeurig trekt hij aan de bovenste la. Die is niet op slot, merkt hij tot zijn verbazing. Haastig trekt hij hem helemaal open. Leeg. Totaal leeg. Geen snippertje papier in te vinden.

Even staat hij beteuterd met de lege la in zijn handen. Dan holt hij naar zijn moeder en schreeuwt:

‘Wat heb je met de papieren van grootmoeder gedaan?’

Daar heb je het al, denkt zijn moeder. Ze had verwacht dat hij in grootmoeders papieren wilde neuzen, maar ze was niet voorbereid op deze heftigheid.

‘Je laat me schrikken. Die la, is die van grootmoeders bureau? Wat wil je daarmee?’

‘De papieren, waar zijn die gebleven?’

‘Ik heb gisteren alles opgeruimd. Haar kleren, haar rommeltjes, alles. Je weet hoeveel van die kleine prullaria ze had. Haar bureau zat van onder tot boven vol brieven. Ik heb ze allemaal weggedaan, behalve een paar van grootvader, die heb ik bewaard. Ik dacht, laat ik het meteen doen, later word ik er opnieuw verdrietig van.’

‘En de dingen uit deze la, de bovenste la? Daar zaten een paar schriften in, en oude kranten, en losse vellen papier.’

‘Heb ik geloof ik ook weggegooid. Ik heb ze vluchtig doorgekeken. Allemaal voorbij dingen, waar je nu niks meer aan hebt. We kunnen niet alles bewaren, jongen.’

‘Weggegooid? Waar weggegooid. In de vuilnisemmer?’

Ginder zegt het zo fel dat zijn moeder ervan in elkaar krimpt.

‘Waarom schreeuw je zo? Waren die papieren van jou? Waarom doe je zo opgewonden? Heb ik iets verkeerd gedaan?’

Ginder beheerst zich. Door te schreeuwen komen grootmoeders papieren niet terug.

‘Laat maar,’ zegt hij.

Hij loopt naar de vuilnisemmer. Leeg natuurlijk. Gisteren is er vuilnis opgehaald, toen was het woensdag.

‘Ik ga even de stad in,’ zegt hij.

De hele weg naar de gemeentelijke vuilstortplaats legt hij rennend af. Dat hij moe is van de lange treinreis uit Nordelo merkt hij niet eens.

Verboden voor onbevoegden staat er, maar daar trekt hij zich niets van aan. Er is geen sterveling in de buurt. Zonder enige hoop loopt hij wat rond. Zo’n vuilstortplaats is een troosteloos gezicht. Het ruikt bedorven. Roest, as, puin, stukken vuil zeil die aan het vuur zijn ontsnapt. Kennelijk steken ze er geregeld de fik in. Op verschillende plaatsen smeult nog wat. Dunne gore rook gaat traag omhoog, maakt zich naar het schijnt met moeite los uit de vuiligheid waaruit hij is ontstaan.

Ginder vindt een stok en roert in de rotzooi. Voornamelijk as, wat half verbrande poppen, stukken karton die niet verbrand zijn, misschien omdat ze te nat, te pappig waren.

Mismoedig loopt hij langs de troep, schopt een paar stenen weg, trapt een houten kistje in elkaar. En dan ineens, hij gelooft zijn ogen niet, iets lichtbruins met spikkeltjes. Zó zag het bovenste schrift uit grootmoeders la eruit. Hij weet het zeker, het staat in zijn geheugen gegrift, dat vergeet hij nooit meer.

Voorzichtig schuift hij de rommel om dat lichtbruine weg. Het is inderdaad een restant van een van grootmoeders schriften, maar het valt Ginder erg tegen wat ervan over is. Bijna alles is verkoold, er zijn nog maar een paar bladzijden waarvan een randje te lezen is.

Nog wel een uur blijft hij alles in de buurt doorzoeken. Er is niks meer. Wat nog enigszins leesbaar is neemt hij mee naar huis. Op zijn kamer verwijdert hij de verkooldde gedeelten. Het is niet veel soeps wat hij overhoudt.

Dit heeft hij tenslotte:

hied verbor-
 doorn is. In die
 4. Th kon heel
 voor ingenieur te
 geschiedt moeder alle-
 in laten gaan
 en voor adoptie en
 t waar hij terecht
 goed voor hem
 te troost te heb-
 tij was Toen
 hebben te hem
 vormt de
 trompen in de
 raakt heb ik alle ge-
 ndigging te maken kon heb-
 ovels het ik bevaand.
 6 ik anonieme brieven
 met suggesties.
 die dood is het
 me, hij
 uit vinding
 die zonder
 de beest
 ben 200
 may dat hij
 het neet.
 kapitaal hij
 er is van
 van

potschaps
 Th ver-
 allen.
 hij een Drog.
 die komen
 dan fergewen-
 ing van Vel-
 liden voor het
 omlijf voor een
 is verbaan, het
 sterk de individ
 de struats. Bij
 Dal intussen
 hebben dan
 onser van de
 melbouw ge-
 eter, was
 man en
 die vil-
 fructies
 kanten aan
 en 100
 zonder de
 vlyge men
 schaps worden
 met je rijk
 vandenling
 met 2-
 de poli-
 tit uit-

Moet hij daarmee grootmoeders geheim te weten komen? Dat is onbegonnen werk. Er komen wel een aantal interessante woorden voor.

Hij neemt bladzijde 17 voor zich en schrijft de woorden op die hem belangrijk lijken.

Eerst *verbor-*. Dat is natuurlijk *verborgen*. Dan *zoon* en *ingenieur* en de regel daaronder is vast *ongetrouwde moeder*. Verder schrijft hij op *adoptie*, *troost*, *triumfen*, rdwijning is vast *verdwijning*, ipsels is waarschijnlijk *knipsels*, of kranteknipsels. ‘Kranteknipsels heb ik bewaard,’ heeft er dan gestaan. En mijn moeder heeft ze met de vuilnis meegegeven, denkt Ginder bitter.

Hij gaat verder. Belangrijk zijn ook *anonieme brieven*, *suggesties*, verder *dood*, *uitvinding*, *brug* met de verbetering *kloof* (een heel verschil, een kloof of een brug), en tenslotte het woord aaghals, wat natuurlijk *waaghals is*.

Toch geen slechte oogst. Met deze woorden kun je wel honderd verhalen maken, als je je verbeelding de vrije loop laat.

Heel wat moeilijker heeft hij het met grootmoeders bladzijde 35. Het begint al direct met *ootschap*. Aanvankelijk vertaalt hij dat als *boodschap*, want spelling is niet zijn grootste kracht. Maar na enige tijd dringt toch tot hem door dat je boodschap schrijft met een d en er staat duidelijk een t. Grootmoeder kan zich natuurlijk vergist hebben, maar verder op de bladzijde staat hetzelfde woord nog eens en het wil er bij Ginder niet in dat zijn accurate grootmoeder twee keer zo’n fout zou maken. Oude mensen schrijven veel zorgvuldiger dan jonge. Grootmoeder heeft hem vaak op taalfouten betrapt en hij grootmoeder nooit, voor zover hij zich herinnert.

En dan dat afgebroken woord *Vil-*. Komt ook twee keer voor. Typisch. Ginder moet steeds denken aan het bedrijf *Vilder en Leerlooierij De Geus*, dat heel bekend is in de stad, maar dat hoeft het natuurlijk helemaal niet te zijn. Het kan ook best een eigennaam zijn, bijvoorbeeld Villaert, iemand die bij hen in de straat woont. Maar de Vilder en Leer-

looierij laten hem niet los. Misschien omdat vilder een beroep is dat hij zelf nooit zou willen uitoefenen.

De Varenbaan is een bekende laan in Lovendaal, met prachtige huizen, waar de rijkste mensen wonen. Ook interessant is dat hier die ongetrouwde moeder terug lijkt te komen, als *zonder va* vertaald mag worden als *zonder vader*.

Hij komt tot de volgende lijst.

ootschap??

brug

ddruftigensteun – nooddruftigensteun

Vil – Vilder en Leerlooierij De Geus?

sleden?? Meervoud van slee? Of bijvoorbeeld Dosleden? (Dos is een voetbalvereniging in Lovendaal)

urlijk – avontuurlijk? bestuurlijk? Of gewoon natuurlijk? Dal

ardbeving – aardbeving

tructies – constructies? instructies?

Varenbaan

zonder va – zonder vader?

eftige man – heftige man? deftige man?

rijk

verdenking

poli- – politicus? Of politie? (Past goed bij het woord verdenking)

Het woord brug komt op allebei de bladzijden voor, al is het op 17 weer doorgestreept. Ginder neemt een nieuw papier en schrijft daarop achter elkaar de woorden *brug*, *uitvinding*, *verdwijning*, *dood* en *ingenieur*. Samen is dat het verhaal van ingenieur Bouwmeester, die met een uitvinding bezig was voor een heel bijzondere brug, maar die op mysterieuze wijze is verdwenen nog voor hij die brug kon bouwen. Dat is allemaal bijna vijfentwintig jaar geleden gebeurd en algemeen wordt aangenomen dat Bouwmeester is verongelukt, dus dat hij *dood*

is. Iedereen in Bergen en Dal kent die geschiedenis. Je leert hem tegenwoordig zelfs in de geschiedenisles op de lagere school.

Ginder twijfelt er niet aan, op bladzijde 17 heeft grootmoeder die gebeurtenis beschreven. Zou ze daar iets bijzonders over hebben geweten? Zou ze er iets mee te maken hebben gehad? Dat zou een geheim zijn van de bovenste plank, een geheim van de beste soort. Ginder kan wel janken dat hij niet het hele schrift heeft, of liever alledrie de schriften. Hij kan het niet laten, hij gaat nog een keer naar de vuilstortplaats. Zijn moeder roept hem na. Ze wil dat hij zich wast, ze wil dat hij wat eet, ze wil horen hoe het was in het kamp. Maar hij doet of hij haar niet hoort. Hij holt de deur uit en in een ogenblik is hij om de hoek van de straat verdwenen.

Als hij nog eens iets zou kunnen vinden. Ieder woord kan belangrijk zijn. Dat gebeurt natuurlijk niet. Hij heeft immers heel grondig gezocht en het is al een wonder dat hij de resten van twee bladzijden heeft gevonden. Toch port hij in de ashopen tot de duisternis valt.

Als hij thuiskomt vraagt zijn moeder op licht verwijtende toon waar hij is geweest. Ze zit al een hele tijd met het eten te wachten en het is hoog tijd dat hij wat rust neemt na die vermoeiende reis. Hij vertelt dat grootmoeder haar schriften aan hem had vermaakt en dat hij is gaan zoeken op de vuilstortplaats.

‘Verbrand,’ zegt hij.

Zijn moeder zegt wel drie keer dat het haar zo spijt. Als ze maar geweten had...

Ginder blijft het gek vinden dat je de schriften van je overleden moeder aan de vuilnisman meegeeft, maar hij zwijgt er verder over. Zo is zijn moeder nu eenmaal.

Na het eten gaat hij terug naar zijn kamer. Nog uren zit hij met de lijsten met woorden voor zijn neus. Hij bedenkt de gekste dingen. Maar hoe, *hoe* moet je te weten komen of een van die bedenkzels in de buurt van de waarheid is?

3 Bergen en Dal

Ginders moeder heet Theresa. Ze is achtenveertig jaar. Oud ziet ze er niet uit, maar ze heeft iets opgejaagds in haar gezicht. Om de hoek van iedere straat loert het gevaar, ze kijkt alsof achter iedere boom een man kan staan met een mes. Dat denkt ze natuurlijk niet *echt*, ze ziet er zo uit.

Het is vreemd. Haar moeder was heel anders, haar zoon is heel anders. Zoals grootmoeder al zei, ze zal het van haar vader hebben, een stille man die al gauw na zijn dood door iedereen was vergeten, zelfs door zijn dochter. Als mensen niet houden van opwinding, van avontuur, van spanning, en ze moeten leven met mensen die dat juist wèl zoeken, die daar slecht buiten kunnen, dan worden ze daar soms nog schuwer van. Zo is het gegaan met Theresa. Toen haar moeder jonger was, vond die niks te gek. Ze wilde altijd tegen de draad in. Ze deed dingen die andere mensen niet doen. Ze zong bijvoorbeeld op straat. Dat vond Theresa, toen ze klein was, vreselijk. De mensen keken hen dan na. Daar geneerde ze zich voor. En was het maar bij zingen gebleven. Nee, haar moeder moest ook altijd heel moderne, afwijkende opvattingen verkondigen, dwars tegen alle andere mensen in. En zoals ze met Birgit en Ginder over seks had gepraat, toen die kinderen nog klein waren... Haar waren de kleuren vaak uitgeslagen.

Toen ze twintig was, trouwde Theresa met de lange Jaap Sekoer. Een kleine twee jaar later werd Birgit geboren. Daarna moesten ze tien jaar wachten voor ze nog een kind kregen. Het ging toen al niet meer goed met hun huwelijk. Ze hadden vooral vaak twist over de scheiding tussen Bergen en Dal. Jaap had het altijd over Dal, over ginder, zoals hij dat noemde. Toen hun zoon was geboren zei Theresa dan ook spottend dat ze hem maar Ginder moesten noemen. Jaap ging daar meteen

serieus op in, misschien dacht hij dat ze hem een beetje begon te begrijpen. En Ginder werd het.

Jaap wilde in Dal gaan wonen. Hij vond dat hij zijn talenten daar moest inzetten. Hij was gymnastiekleraar en een heel goeie. Zij vond het onzin. In Dal hadden ze technici nodig, zoiets luxueus als gymnastiek deed je meer in Bergen, zei ze. Maar Jaap hield er niet over op. Hij was een echte idealist en de ideeën van zo iemand zijn niet weg te redeneren. Eerst zei Theresa dat Birgit te klein was, daarna dat Birgit naar een goede school moest, nog weer later dat ze in verwachting was en daarna was Ginder weer te klein. Ten slotte had Jaap er genoeg van. Tien jaar geleden zijn ze gescheiden en is hij naar Dal vertrokken. Sedertdien hebben zij en de kinderen hem niet meer gezien.

Haar moeder had veel meer begrip voor Jaaps standpunt dan zijzelf, heeft ze altijd vermoed. Maar grootmoeder bemoeide zich er nooit mee. Theresa heeft altijd sterk het gevoel gehad, nee ze heeft *geweten* dat haar moeder dingen wist, of dingen had meegemaakt, waar ze het nooit over had maar die heel belangrijk waren in haar leven. Als je zo dicht bij elkaar leeft dan zijn er dingen die je opvallen, ook al wordt er nooit over gesproken. Theresa heeft bepaalde vermoedens dat er dingen zijn gebeurd die, als ze bekend zouden worden, allerlei spanningen en moeilijkheden zouden opleveren. Ze heeft er nooit met haar moeder over gesproken. Ze heeft nooit iets gevraagd. Ze wilde het ook niet weten. Ze was er bang voor.

Theresa is een heel aardig, hartelijk mens. Ze heeft veel voor Birgit en Ginder over. Ze heeft een goede smaak. Na de scheiding heeft ze haar oude beroep weer opgevat, dat was mode-ontwerpster. Ze kan haar werktijd helemaal inrichten zoals ze dat wil. Ze heeft dat altijd zo gedaan dat ze zoveel mogelijk thuis was als Ginder er ook was. En ze heeft er een goed inkomen mee.

Toen haar moeder was gestorven, heeft ze bedacht dat Ginder zeker in zijn grootmoeders papieren zou willen snuffelen. Want zo is hij. Hij

wil altijd alles weten. Birgit niet. Die heeft geen belangstelling voor dingen uit het verleden. Maar Ginder zou vragen gaan stellen. De gesprekken zouden ook weer op Jaap komen, zijn vader. Dat wil ze allemaal niet. Doodzwijgen, wègzwijgen, dat wil ze. Het toeval wilde dat Ginder onbereikbaar was. Dat gaf haar de gelegenheid om te zorgen dat alles was opgeruimd voordat hij thuiskwam. Ze raapte al haar moed bijeen en opende haar moeders bureau. Schriften, kranteknip-sels. Ze hoefde maar even te bladeren om te weten dat het over din-gen ging waar ze niets mee te maken wilde hebben. Weg er mee. In de vuilnisemmer. Verscheuren. Verbranden.

Ginder is naar zijn lievelingsplekje gegaan. Op de top van een heuvel, een paar kilometer buiten de stad, staat een oude vergroei-de plataan. Je kunt er gemakkelijk inklimmen. Een meter of vijf boven de grond is een vertakking waarop je heerlijk kunt zitten, met je gezicht naar het zuiden. Het uitzicht is mooi.

Hij moet nadenken. Nu hij zijn eindexamen heeft gehaald, moet hij beslissen wat hij verder zal gaan doen. Zoals hij in het kamp al tegen zijn vrienden zei, iedereen gaat ervan uit dat hij de volgende zes jaar op de technische hogeschool zal doorbrengen. Hij heeft altijd goede cijfers gehaald voor natuurkunde en scheikunde en hij houdt van tech-niek. Maar Ginder aarzelt. Gewoon doorgaan met dingen leren? Hupsakee, zonder onderbreking weer zes jaar naar school? In het afge-lopen jaar, toen hij zich voorbereidde op het eindexamen, voelde hij die aarzeling al. Nu is die ineens veel sterker geworden. Hij vindt zich-zelf zo'n saai Piet. Als zijn vrienden gekke streken uithalen, reageert hij daar altijd serieus op. Hij gooit nooit eens ergens met de pet naar. Hij snapt een grap pas als de anderen alweer met de volgende bezig zijn. Er is niks, helemaal niks aan hem.

Het valt best mee met Ginder, maar zo denkt hij over zichzelf. Hij is geen uitgesproken lolbroek, dat is waar, maar hij heeft best gevoel voor humor. Hij zit niet vol dwaze invallen, maar hij is een goede vriend

voor zijn vrienden en iedereen mag hem. Hij is een beetje zwaartillend, maar hij is ook ondernemend en niet bang uitgevallen.

Ginder zelf ziet, als hij naar zichzelf kijkt, de saaiste, oninteressantste persoon van de wereld. Als hij nu meteen doorstoomt naar de hogeschool, dan wordt hij waarschijnlijk nog saaier. Er zijn zoveel dingen die belangrijker lijken dan de schoolbanken. Zoveel dingen houden hem bezig waar je op school niks over leert. Of bijna niks. Sommige dingen *kun* je niet leren, die kun je alleen ondervinden.

Een hele poos kijkt hij naar de verte, waar het ravijn is, te ver weg om te onderscheiden. Dan neemt hij zijn besluit. Met een gevoel van opluchting klimt hij naar beneden en gaat naar huis. Hij hoopt dat zijn moeder niet zal tegenspartelen. Aan tafel zegt hij het haar: 'Ik weet nog niet of ik naar de technische hogeschool wil. Voordat ik erover beslis wil ik eerst een reis maken naar Dal.'

Theresa kijkt hem verschrikt aan. Ze heeft steeds aangenomen dat hij zou gaan studeren. Het geld is er, zijn vader heeft indertijd een studieverzekering voor hem afgesloten. Ze wil protesteren maar ze begrijpt meteen dat het geen zin heeft. Als Ginder iets in zijn hoofd heeft, krijg je het er met geen stok meer uit. Al vanaf dat hij een klein kind was nam hij zijn beslissingen weloverwogen. En je kunt de wereld niet tegenhouden. Er is zoiets als een bestemming. Ginder is ook de zoon van Jaap. Natuurlijk, het zat erin, hij wil naar Dal. Ze zou het hem kunnen verbieden, maar een innerlijke stem zegt haar dat hij dan misschien later voorgoed weggaat. Dan maar beter nu een paar maanden. 'Zo,' zegt ze zo neutraal mogelijk.

'Ik wil weten hoe het daar is. En ik wil vader opzoeken. Ik heb hem al tien jaar niet gezien.'

'Dat ligt aan hem,' zegt ze bitter. Daar antwoordt Ginder niet op.

Vroeger heette het land Berg-en-Dal. Het bergachtige, koelere noorden en het vlakke, warme zuiden hoorden bij elkaar en waren verenigd in één land, in één naam. Wie in het zuiden woonde ging in het noor-